

SAMKEPPNISEFTIRLITIÐ

Nefndasvið Alþingis
bt. Velferðarnefndar Alþingis
Kirkjustræti
150 Reykjavík

Reykjavík, 16. október 2014
Tilv.: 1409014

Efni: Umsögn Samkeppniseftirlitsins um tillögu til þingsályktunar um þriggja ára áætlun um eflingu heilbrigðisþjónustu, menntakerfis og velferðarþjónustu, 14. mál

Samkeppniseftirlitið vísar til tölvupósts sem barst frá Velferðarnefnd Alþingis þann 24. september sl. þar sem eftirlitinu var send tillaga til þingsályktunar um eflingu heilbrigðisþjónustu, menntakerfis og velferðarþjónustu, 14. mál (þingskjal 14), lögð fyrir Alþingi á 144. löggjafarþingi 2014-2015. Samkeppniseftirlitið hefur kynnt sér þingsályktunartillöguna og leggur fram eftirfarandi umsögn vegna hennar.

Í umræddri þingsályktunartillögu kemur fram að rannsóknir innlendra og erlendra fræðimanna sýni að of mikill niðurskurður á hinum samfélagslegu innviðum geti dýpkað og framlengt efnahagskreppur. Reynslan af efnahagskreppum hefur jafnframt sýnt fram á að aðgerðir til þess að viðhalda og efla samkeppni stuðla að hraðari endurreisn atvinnulífsins.¹ Að mati Samkeppniseftirlitsins er samkeppni ein grunnforsenda þess að hægt sé að halda uppi norrænu velferðarkerfi og hefur eftirlitið því að undanförunu fjallað um mikilvægi þess að auka samkeppni í opinberri þjónustu.² Samkeppni skapar aga í rekstri, leiðir til nýrra hugmynda, nýsköpunar og tækninýjunga og stuðlar að lægra verði, betri þjónustu og aukinni hagsæld. Með því að innleiða samkeppni í opinberan rekstur og þjónustu skapast tækifæri til að hagræða í rekstri, efla gæði og auka framleiðslu.

¹ Sjá nánar skýrslu Samkeppniseftirlitsins nr. 2/2008 *Öflug uppbygging og opnun markaða*.

² Var þetta m.a. eitt af umfjöllunarefnum á ráðstefnu sem haldin var í september 2013 á vegum Samkeppniseftirlitsins, í samstarfi við iðnaðar- og viðskiptaráðherra og áfrýjunarnefnd samkeppnismála, og bar heitið „*The Future Ain't What it Used to Be*“, sbr. nánar á heimasíðu eftirlitsins: <http://www.samkeppni.is/utgafa/frettir/nr/2250>. Sjá einnig ræðu Páls Gunnars Pálssonar forstjóra Samkeppniseftirlitsins á ráðstefnu Ríkiskaupa í nóvember 2013: http://www.samkeppni.is/media/raedur-2013/Raeda_02_2013_PGP_Rikiskaup.pdf. Sjá einnig umfjöllun í skýrslu *Samkeppnieftirlitsins nr. 2/2008 Öflug uppbygging – opnun markaða og efling atvinnustarfsemi* um leiðir sem opinberir aðilar geta gripið til í því skyni að opna markaði og viðhalda samkeppni.

Norræn samkeppnisyfirvöld hafa einnig talsvert fjallað um og rannsakað tengsl samkeppni og velferðarkerfisins sem Norðurlöndin eru reyndar oft kennd við. Í tveimur nýlegum skýrslum norrænu eftirlitanna eru færð fyrir því sterk rök að virk samkeppni sé ein af grunnstoðum norræns velferðarkerfis og raunar ein af forsendum þess að takast muni að viðhalda hinni norrænu velferð.³

Lögmál opinbers rekstrar eru í eðli sínu þau sömu og í einkarekstri. Með innleiðingu samkeppni í opinberan rekstur má þannig laða fram betri lausnir og hagkvæmari rekstur líkt og í einkarekstri. Á mörgum sviðum opinbers rekstrar hefur þó ekki enn verið opnað fyrir samkeppni hér á landi, s.s. í heilbrigðisþjónustu og menntakerfinu.

Svíþjóð hefur gengið á undan í þeim efnum með góðu fordæmi með svokölluðu valkerfi (s. valfrihet) sem snýst um það að gefa einkafyrirtækjum og frjálsum félagasamtökum tækifæri til að komast inn á markaði opinberrar þjónustu og keppa við þær opinberu stofnanir sem fyrir eru. Valkerfi færa stjórnvöldum upp í hendurnar verkfæri til þess að virkja hvata samkeppni við veitingu þeirrar þjónustu sem venjulega er reidd af hendi innan stofnana. Samkeppnin snýst um gæði en ekki verðlagningu, því að verðið er fyrirfram ákveðið af hinum opinbera og fylgi þeim sem þarf þjónustuna þangað sem hann leitar hennar. Valkerfi Svíanna mismunar því ekki þeim sem þiggja þjónustu eftir efnahag þeirra eða stöðu. Ávinningurinn er aftur á móti sá að hinar opinberu stofnanir verði að standa sig betur, bæði í rekstri og þjónustu. Þetta hefur haft þau áhrif í Svíþjóð að nýting á læknum og heilsugæslu er orðin miklu betri en áður. Gæði þjónustunnar jukust verulega á sama tíma og kostnaður hélst niðri.

Hér á landi hefur þveröfug leið verið farin með því að halda heilbrigðisþjónustunni hjá hinu opinbera að langt mestu leyti auk þess sem sameining stofnana hefur gengið svo langt að hér er í raun bara einn vinnuveitandi, Landspítalinn. Hvatinn til að standa sig betur en keppinauturinn og auka nýjungar er enginn auk þess sem kostnaðurinn er áfram óviðráðanlegur. Með fordæmi Svía hefur aftur á móti skapast samstaða um það á vettvangi Norðurlandanna, að ein grunnforsenda þess að hægt sé að halda uppi norrænu velferðarkerfi sé einmitt samkeppni. Samkeppni er þannig mikilvægt tæki til þess að viðhalda velferðarkerfinu og efla það.

Samkeppniseftirlitið vill í þessu samhengi jafnframt benda á álit sitt nr. 2/2009 *Samkeppnismat stjórnvalda* þar sem því var beint til forsætisráðherra að taka upp samkeppnismat á öllum lögum og reglum sem settar eru. Það er einfalt ferli sem felur í sér að svara þarf nokkrum mikilvægum spurningum við undirbúning laga og reglna. Auka þær líkur á því að fyrirtækjum fækki, takmarka þær möguleika fyrirtækja til að mæta samkeppni, eða takmarka þær frumkvæði fyrirtækja til að stunda samkeppni? Ef svarið við spurningunum er alltaf nei, er allt í lagi með fyrirhuguð lög eða reglur. Ef svarið er hins vegar í einhverjum tilfellum já, verður að meta hvort lögin eða reglurnar séu nauðsynlegar og hvort vægari úrræði séu í boði. Þetta samkeppnismat snýr ekki síst að starfsumhverfi fyrirtækja og hefur þannig líka þýðingu fyrir opinberan rekstur. Fyrst og

³ Sjá annars vegar skýrslu norrænu eftirlitanna nr. 4/2009, sem ber enska heitið „*Competition Policy and the Financial Crises*“ og skýrslu sömu aðila nr. 2/2013, „*A Vision for Competition – Competition Policy towards 2020*“. Skýrslurnar má nálgast á heimasíðu Samkeppniseftirlitsins.

síðast stuðla þær að breyttu hugarfari, þar sem við auðveldara verður að koma auga á ný tækifæri til að láta samkeppnishvata vinna með okkur í stað þess að hindra samkeppni.

Með vísan til framangreinds vill Samkeppniseftirlitið með umsögn þessari leggja áherslu á mikilvægi þess við uppbyggingu í velferðar- og menntakerfi landsins að innleiða samkeppni hjá hinu opinbera í mun meiri mæli. Getur það leitt til aukinnar hagsældar, hraðari uppbyggingar og betri þjónustu. Í umræddri þingsályktunartillögu er lagt til að stjórnvöld geri áætlanir um hvert það svigrúm getur orðið á næstu fjórum árum og leggi jafnframt fram forgangsröðun um uppbyggingu heilbrigðisþjónustu, menntakerfis og velferðarþjónustu. Við þá áætlanagerð leggur Samkeppniseftirlitið til að hugað sé að opnun samkeppni á umræddum mörkuðum eða undirmörkuðum.

Að lokum þakkar Samkeppniseftirlitið fyrir tækifærið til að koma á framfæri sínum sjónarmiðum á þessu stigi málsins.

Virðingarfyllst,
Samkeppniseftirlitið
f.h. Sonju Bjarnadóttur

Brynja Stephanie Swan